

## MÁNFAI MELINDA

### EGY ANGOL FESTŐRŐL, AKI AUSZTRÁL

RUPERT C. W. BUNNY (1864–1947) MAGYAR KAPCSOLATAI

[1] Justh Zsigmond: Egy angol festőről. *Magyar Bazar*, 1890. június 1. 86.

Idekerül a piktor hozzám, a nyarat nálam tölti. Mert szereti Magyarországot zenéjében, s abban, amit pusztáiról, s annak édes dalairól hallott.”<sup>1</sup> Egy angol festőről – ezzel a címmel írt cikket 1890-ben a Wohl Janka által szerkesztett *Magyar Bazar*ba festő barátjáról Justh Zsigmond író annak közelgő látogatása alkalmából. A Békés megyei Justh-birtokon nyaranta ott volt a korabeli párizsi és pesti nagyságok egész sora: hercegek és nagykövetek, a díva Sarah Bernhardt, Pierre de Coubertin báró, az ifjabb Dumas, Melchior de Polignac, de Jászai Mari, Munkácsy Mihály, Stróbl Alajos és Zala György, báró Mednyánszky László, Feszty Árpád, Jókai Mór és Justh költő pártfogoltja, Czöbel Minka is. „Magánál egész Parnasszus fog összejönni! [...] Mulasson jól!” – üzenté Justhnak Wohl ez alkalmából.<sup>2</sup> Justh byzantini és indiai szobája, keleti hangulatot árasztó bútorai, távoli utazásairól hazahozott egzotikus tárgyai, no és autográf gyűjteménye, dedikált képei és könyvei unikális élményt nyújtottak a meghívottaknak, a kastélyt övező mediterrán parkban működő, antikizáló architektúrájú parasztszínházról nem is beszélve.

[2] Wohl Janka Justh Zsigmondnak. 40, 41. levél. OSZK, Ktár, Levelestár.

Amikor 2012-ben a Szépművészeti Múzeum raktárában kezembe került Rupert Bunny 1894 körül festett *Nők a tengerparton* című festménye, azonnal hozzáláttam az ausztrál festő magyar kapcsolatrendszerének feltérképezéséhez. Leginkább a földrajzi távolság nyűgözött le: hogy kerülhetett egy Melbourne külvárosában született fiatalember a 19. század végén a magyar Alföld egy távoli kastélyába? A kulcsot Justh Zsigmond 1888-ban íródott *párizsi naplója* rejtette, mely talán a legreálisabb keresztmetszetét adja az 1880-as évek párizsi társasági életének, társadalmi, irodalmi és művészeti problémáinak.<sup>3</sup> Az elegáns arisztokrata Justh, szalonember és irodalmi dendi,<sup>4</sup> fiatal életkora ellenére a párizsi szalonok népszerű figurája volt. Kiel, Zürich és Párizs egyetemesei, no és a fiatalon szerzett tüdőbajának „köszönhető” számtalan utazás széles látókörűvé tette, nem volt nehéz meglátnia a hazai arisztokrácia elmaradottságát a legfrissebb európai szellemi áramlatok sodrásában. Innentől célja a hazai társasélet fellendítése volt, párizsi mintára. Naplójával nagy szolgálatot tett az utókoroknak: a századvég Párizsának millió, intelligensen lejegyzett vibráló impresziója, vagyis kiváló forrásanyaga sűrűsödik össze azon több mint száz angol levélpapíron, amelyet ma az Országos Széchényi Könyvtár őriz. A naplót Halász Gábor egyenesen Justh legsikerültebb írásának tartotta.<sup>5</sup> Lapjain eleven film

[3] Elek László: Justh Zsigmond. Békés Megyei Tanács, Gyula, 1964. 56.

[4] Justh Zsigmond életét Gálos Magda (1933) és Elek László (1964) után a legátfogóbban Dede Franciska dolgozta fel. In: Dede Franciska: Justh Zsigmond, az irodalmi dendi. Egy XIX. századi irodalmár társadalmi kapcsolatai és irodalomszervező, művészetpártoló tevékenysége. Doktori disszertáció, ELTE BTK. Budapest, 2005.

[5] Halász Gábor (szerk.): Justh Zsigmond naplója. Athenaeum, Budapest, 1941. Halász Gábor előszava, 17. (Innen: Napló).

Ahogy Bunny ekkortájt készült festményein,  
úgy Justh írói képeiben is felismerhető  
a szimbolizmus párizsi diadala, álomszerű  
hangulatelemeinek térhódítása.

pereg kiállításokról, szalonlátogatásokról, csendes estékről, nagy találkozá-  
sokról. Justh tömören, de kifinomultan fogalmaz, szikár elemzést ad a szituá-  
ciókról, a hangulatokat mindenkor érzékletesen, finom iróniával fűszerezve  
adja vissza. Feljegyzései, intenzív levelezése a lapokban egy időben megjelenő  
cikkekkel ma egyedülállóan dokumentálják a később ünnepeelt festővé váló Ru-  
pert Bunny pályájának kezdeteit. „Este 7-10-ig két fiatal angol festő volt nálam:  
Mr. C. R. W. Bunny (Ausztráliából) és Alastair G. F. Cary Elwes. [...] Mr. Bunny:  
hat láb magas. Szőke göndör haj, szőke hegyes szakáll és bajusz (francia mó-  
don nyírva). [...] Főleg Bunny beszél. Mind a kettő a *preraphaelistika* aera hatása  
alatt. [...] Mind a ketten Laurens tanítványai. Bunny a rokonszenvesebb.”<sup>6</sup>

[6] Napló 63–64.

¶ Amikor négy évvel korábban, 1884-ben a 21 éves Rupert Charles Wulsten Bunny  
Londonba érkezett, egyike volt azon Ausztráliából elvándorló fiataloknak, akik  
Európában, a progresszív művészeti mozgalmak közelében kívántak művésze-  
tileg kiteljesedni. Az ausztrál festészet történetében azóta Exodusként idézik  
az ekkortájt kezdődő mintegy három évtizedet.<sup>7</sup> E fiatalok többsége néhány év  
múlva visszatért hazájába, hogy ott kamatoztassa Európában szerzett tudását.  
Ilyen volt például az ausztrál művészet atyjaként tisztelt Tom Roberts (1856–  
1931) is, aki Európából hazatérve lelkesen hintette az ígét a bitumentől meg-  
szabadított színekről és a *plein air* festészetéről.<sup>8</sup> Bunny ezzel szemben sikerrel  
vetette meg a lábát a századfordulós London–Párizs-tengelyen, s húsz évvel ké-  
sőbb már a legsikeresebb külföldön élő ausztrál művészként tartották számon.<sup>9</sup>  
A művészeti lexikonok szerkesztői sokáig zavarban voltak személyével kapcso-  
latban: ausztrálként nem szerepeltették a brit festők között, ahhoz pedig „túl  
angol” volt, hogy a franciák között listázzák. És mivel évtizedekre eltűnt hazá-  
jából, eleinte az ausztrál festészet fejlődését átfogó művekből is hiányzik a neve,  
hiszen művészete az angol–francia, nem pedig az ausztrál fejlődési vonalakkal  
volt rokonítható.<sup>10</sup> De idézhetném Lázár Bélát is: „Aztán ott volt egy *amerikai*  
festő [...], Bunny, aki ezidétt dekoratív hatásokat keresett, s Puvis de Chavannes  
szellemében, finom összhangokba fogott mesealakokat imaginált.”<sup>11</sup>

[7] Eagle, Mary: *The Art of Rupert Bunny in the Australian National Gallery. The Australian National Gallery, Canberra, 1991. Betty Churcher előszavában.*

[8] Turnbull, C.–Young, E.–Thomas, D.: *Australian Painting. Colonial, Impressionist, Contemporary. The Griffin Press, Adelaide, 1962. 12. (innen: Australian Painting)*

[9] Thomas, David: *The Art and Life of Rupert Bunny. A Catalogue Raisonné, Vol. 1. Thames and Hudson, 2017. 15. (innen: Thomas 2017).*

[10] *Australian Painting* 3., 11.

[11] Lázár Béla dr.: *Pekár Gyula. Írói arckép. Petőfi Társaság, Budapest, 1939. 52. (innen: Lázár 1939).*

¶ Kezdetben a preraphaeliták hatása alatt álló Calderon tanítványaként készült a Royal Academyre. 1886-ban költözött át a modern szellemi élet fővárosába, Párizs-  
ba, ahol hamarosan a legendás művészcán, a Rue Notre Dame des Champs-on

bérelt műtermet. Justh 1888 januárjában már sokadszor érkezett a francia fővárosba, ahol szalonról szalonra járva villásreggeliken, teadélutánokon vett részt, kiállításokra, kávéházakba járt, soirée-kon tárgyalta meg az irodalmi, művészeti, politikai (és magánéleti) aktualitásokat. Így ismerkedett meg Bunnyval és annak skót barátjával, Cary-Elwessel is. A szimpátia oly mértékű volt köztük, hogy ettől kezdve a három fiatal elválaszthatatlanná vált, s a két „angol piktor” műterme valósággal Justh második otthonává lett. Távollétében párizsi levelezési címeként is Bunny műtermét jelölte meg. Egyszer Bunny „hallucináló” zongorajátékát és Elwes hegedűkíséretét hallgatta, amikor a fényviszonyok már nem tették lehetővé a festést: „Az *atelier* vonalai elmosódnak, a pianinón két pislogó gyertya alig világítja meg a játszókat, a háttér egészen ködbe merül, s minden szürkés színt ölt fel. Csak pár kép emelkedik ki a ködből.”<sup>12</sup> „Oly jól esik, itt, Párizsban a hallgatás.” „[A hallgatás] a férfinak – a legnagyobb rokonszenv nyilvánulata. Csak rokonlelket talál az ember elég jónak arra, hogy társaságában hallgasson.”<sup>13</sup> Lámpagyújtás helyett a fiatalok ekként tobzódtak a szobát uraló misztikus, szürke ködben. Ahogy Bunny ekkortájt készült festményein, úgy Justh írói képeiben is felismerhető a szimbolizmus párizsi diadala, álomszerű hangulatelemeinek térhódítása. Egy ilyen alkalommal Bunny festeni kezdte az éppen naplóját író elegáns jóbarátot. „Nem csak bámulatosan hasonló, nem csak él, de egész egyéniségemet bele tudta egy mozdulatba (amint e jegyzetemet írom) tenni, visszaadott színeimmel, vonalaimmel együtt.”<sup>14</sup> Bunny a képet Justh-nak ajándékozta (ma a Petőfi Irodalmi Múzeum őrzi), aki ősszel be is adta a Múcsarnok tárlatára. Bunny tehát ezzel a festményével mutatkozott be a magyar közönség előtt. Justh egyúttal megígérte, ha egy nap megjelenik naplója, a képből készült metszet lesz a borítóján.<sup>15</sup> Halász Gábor 1941-ben igyekezett valamelyest hű maradni eme ígérethez: az első kiadás belső borítójára Bunny Justh-portréjának színes reprodukciója került. Justh barátai, köztük Némethy Emmi író és Edmond Haracourt író is dicsérték a képet, „amelyben az angol iskola mysticitása a kezelés módjában a színekben, a francia realismus pedig a hűség és jellemzetességben egyesülnek. Bunny büszke lehet rá – de – én is.”<sup>16</sup>

[12] Napló 67–69.

[13] Napló 168–169.

[14] Napló 249.

[15] Napló 249.

[16] Napló 264.

*A kép sokáig a Bánffy család tulajdonában maradt, végül egy londoni magyar gyűjtőtől került egy melbourne-i kereskedőhöz, ma pedig a canberrai National Gallery of Australia büszkesége.*

[17] *Illusion, Eternal Maya* (lappang). Napló 38. 54., Thomas 2017, Vol 2. 2017. 018.

[18] Napló 16–17.

[19] Napló 273.

[20] Lyka Károly: Új köntösben. Az Új Idők mai címlapjáról. *Új Idők*, 1898. április 10. 333.

Hogy barátságuk mennyire elmélyülhetett, azt mindennaposá váló párizsi bolyongásaik is bizonyítják. Sarah Bernhardt-t látogatják (és imádják), aki Justh ajánlására egy festményét meg is vásárolja, mert magát véli látni rajta.<sup>17</sup> Egy alkalommal az akvarellisták kiállításán a körülöttük áramló tömegben egy kanapén ücsörögve, mintegy mozdulatlan pontként élvezik az őket érő benyomásokat. Egy Holbeinről megjelent díszmunkát lapoznak át együtt. Eső után a Latin Negyedben kóborolva a vizes tükröződések keltette színhangulatokat vizsgálják. Munkácsy Mihály szalonjában időznek. Magyar bálba igyekeznek, cigányozni járnak. Egy álarcosbálban „Bunny fehér áttetsző indiai fátyolszövetből földig érő inget, bronz aureolos fátylat visel, kezében 6 láb hosszú primitív trombitával”. Egy másik alkalommal Elwes a „bűntárs”, aki régi japán jelmezben, álarcra a fején, Justh mint „martyr primitif”, arab burnuszbán, [...] kezében hosszú szárú nárcisz, amelyet „à la Puvis de Chavannes mozdulattal” tart.<sup>18</sup> A párizsi napló utolsó, érzelmes bejegyzése is a piktorokhoz kötődik: „Hallgatunk ők is, én is. Végre a csendet Bunny töri meg, kérve ne feledjem, hogy bármikor Londonba jövök, lakjam náluk, lesz egy hely, az én helyem, atelier-jökben számomra. Kezet fogok velük, mit mondjak reá? Aztán a jegyváltás, a váróterem banalitása, [...] a két fiú egyszerre nyújtja a kezét, én összeszeszem ezt a két megbízható, áldott jobbot.”<sup>19</sup>

¶ Bunny Justh vendégeként már a következő évben eljött Budapestre és Szentotornyára, ahol szép napokat éltek meg együtt a vidék gányó (dohánykertész – a Szerk.) parasztjai között. 1890-ben megfordultak Tátrafüreden is. Az élet sajnos nem adott sok időt nekik: Justh tragikusan korán bekövetkezett 1894-es halála Bunnyt még közelebb hozta a magyar kolónia tagjaihoz. 1898-ban borítólapot tervezett az *Új Idők* számára.<sup>20</sup> Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat kiállításain 1888 és 1905 között összesen tizenhat képe szerepelt. Az 1895/96-os téli tárlaton Bunny három vásznából a hatalmas *Pastoralét* még 1893-ban Bánffy Dezső felesége, Máthé Ilona vásárolta meg Párizsban. Politikus férje mellett a grófné aktív vendége volt a párizsi és pesti szalonoknak, Justhtal jó kapcsolatot ápolt. A kép sokáig a Bánffy család tulajdonában maradt, végül egy londoni magyar gyűjtőtől került egy melbourne-i kereskedőhöz, ma pedig a canberrai National Gallery of Australia büszkesége. Ez az egykor magyar tulajdonban lévő kép lett Bunny egyik legtöbbet reprodukált festménye.

¶ A másik kép ekkor Mme de Malonyayt ábrázolta, vagyis Malonyay Blankát. 1901-ben Malonyay Dezső arcképe és egy a feleségéről és első fiáról készült kettős portré is függött az új Múcsarnok falain. Malonyay 1893-ban érkezett Párizsba, hogy művészettörténetet tanuljon, valamint Munkácsy titkáraként lásson el feladatokat. Justh: „Egy fiatal íróársunk is van, Malonyay Dezső, ki el van

eszméinktől ragadtatva, s ebben a zamatban akar leveleket írni a [Pesti] Naplónak.”<sup>21</sup> Majd Pekár Gyulának: „Igen rokonszenves, mélyen tehetséges fiú. Ha még Párizsban kapod, keresd fel.”<sup>22</sup> Justh szokásához híven segítette megérkezésüket, ajánlóleveleket adott nekik, megalapozta kapcsolatrendszerüket. 1893 novemberében Malonyay arról számol be Justhnak, hogy Bunnyval és Pekárral Munkácsynál reggeliztek, s együtt szemrevételezték az épp készülõben lévõ *Honfoglalást*. A gyógyulás reményében szinte állandóan úton lévõ Justhot Malonyay szinte napi szinten informálta az eseményekrõl. Minden héten találkoztak, Bretagne-ban még együtt is karácsonyoztak. Malonyay egyszer ruhával is kiségtette Bunnyt, egy másik alkalommal pedig Bunnyékhoz vendégségbe menet csészét és kanalat cipeltek a zsebükben, „meg czukrot s egy ananászt az aszonykának”.<sup>23</sup> „Bunny [...] kedves, jó, hálás. Túlságosan. Mindent nekünk akar adni. Ismered azokat a sziklán sütkérezõ tengeri alakokat? Meg akarja semmisíteni. Lebeszéltem.” Bunny ekkor Böcklin hatása alatt számtalan, tritonokat és nereidákat ábrázoló képet alkotott. Malonyaynak is egy ilyet ajándékozott ekkor, aki a kétméteres vásznat csak vonakodva fogadta el.<sup>24</sup> Malonyay élete végéig maga körül tudta Bunny mûveit, ennek bizonyítéka 1917-ben tartott hagyatéki aukciója. Nagyon valószínû, hogy a *Nõk a tengerparton* is az övé volt. A Malonyaynak dedikált *Bolond* címû rajz néhány éve a Nagyházi Galéria aukcióján cserélt gazdát, ma védett mûtárgy.<sup>25</sup> A többi kép felkutatása még várat magára.

[21] Justh Zsigmond Feszty Árpádnának. Justh Zsigmond levelei, 231. levél. OSZK, MEK.

[22] Justh Zsigmond Pekár Gyulának. Justh Zsigmond levelei, 236. levél. OSZK, MEK.

[23] Malonyay Dezsõ Justh Zsigmondnak. 20. levél. OSZK, Ktár, Levelestár.

[24] Malonyay Dezsõ Justh Zsigmondnak. 18. levél. OSZK, Ktár, Levelestár.

[25] Nagyházi Galéria és Aukcióház. 158. aukció, 2009. 232. tétel.

[26] Thomas 2017, Vol. 2. D132a (recto).

[27] Rupert Bunny Pekár Gyulának. 1896. június 28. OSZK, Levelestár.

[28] Malonyay Dezsõ Czõbel Minkának. 1894. XII. 8., 3. levél. Fond 30/15. OSZK, Kézirattár.

¶ Pognac Malonyayval együtt segédkezett Justh kinti ügyeinek intézésében. Bunny õt és Pekár Gyulát is megörökítette, ahogyan 1897 körül Némethy Emmi is modelljévé vált. A Munkácsy-esteken megismert Zichy Jenõ Ázsia-kutató, politikus alakja is fennmaradt az életmûben rajzvázlat formájában.<sup>26</sup>

¶ A Pekár-portré Párizsban készült, és elõször a kinti szalonon szerepelt: Bunny Malonyay Blankával ment el a kiállításra, csak ezt követõen küldte el Pekárnak Pestre a képet<sup>27</sup>, amely két évvel késõbb, 1898-ban került a Múcsarnok nemzetközi tárlatára. „Pekár a családunkhoz tartozik, édes testvérünk. Mindenüvé kivétel nélkül együtt járunk, együtt dolgozunk és tervelünk” – írja 1894 decemberében Malonyay Czõbel Minkának.<sup>28</sup> Minka és az írói-költõi babérokat

*Malonyay élete végéig maga körül tudta Bunny mûveit, ennek bizonyítéka 1917-ben tartott hagyatéki aukciója. Nagyon valószínû, hogy a Nõk a tengerparton is az övé volt.*

**Rupert C. W. Bunny: Nők a tengerparton, 1894. k.**  
(Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest)







Az 1888-as Párisi Napló idején készült közös fotó: elöl Justh, mögötte jobb oldalt Bunny, hátul Cary-Elwes  
(Országos Széchényi Könyvtár)



[29] Pekár Gyula: *Emberi documentumok, kéziratai*, 36. OSZK, Quart. Hung. 2811.

[30] Brestyánszky Ilona (szerk.): *Mednyánszky László naplója (szemelvények)*. In: (Vájer Lajos szerk.): *A művészettörténet forrásai. Képzőművészeti Alap, Budapest, 1960. 186.*

[31] Lázár 1939, 31–32.

[32] Thomas, David: *Rupert Bunny 1864–1947*. Lansdowne Australian Art Library, Lansdowne Press, Melbourne, 1970. 46.

[33] Az információért köszönet Várkonyi Enikőnek!

[34] A Singer és Wolfner adta ki többek között az *Új Időket, a Művészetet, a Magyar Bazárt és Justh könyveit is.*

[35] Információ *A tenger mellett és Tavasz* című monotípiák kartonján a Szépművészeti Múzeumban.

[36] Thomas 2017, Vol. 2. 108.

[37] Thomas 2017, Vol. 1. 7.

[38] *Summer Afternoon 1890/91*, olajfestmény. Deutscher and Hackett, 2013. augusztus 28. 17. tétel.

dédelgető Pekár számára Bunny több alkalommal versillusztrációkat is készített különböző lapokba. Pekár 1891-ben ismerkedett meg Justhtal,<sup>29</sup> kinek titkokkal teli, átszellemült, misztikus világa óriási hatást gyakorolt rá. Justh elvitte Czóbel Istvánhoz is Nagyőrre, ahol a kastély pincéjében sokat beszélgettek a ház urával és Mednyánszkyval<sup>30</sup> az okkultizmus rejtélyeiről. Justh folyamatosan arról győzködte, hogy a misztikus dolgok fejezik ki legjobban az ember egyéniségét. Pekár hamarosan Párizsba indult, Justh „második hazájába”.<sup>31</sup>

¶ Rupert Bunny karrierje lassan beindult: 1894-ben *mention honorable* kitüntetést kapott *Tritonok* című képéért, 1903-ban megnyílt első önálló kiállítása.<sup>32</sup> 1904-ben kinevezték a Salon d'Automne *sociétaire*-jének, egy évvel később itt mutatkoztak be a *fauve*-ok. A francia állam ekkor vásárolta meg tőle az első művet, a magyar képet idéző *Après le Baint*. Saját műtermet nyitott, ahová még magyar tanítvány is érkezett a fiatal Hindi Szabó Kata személyében, aki később Rodin műhelyében képezte tovább magát.<sup>33</sup> Párizsi stílusát összegző főművei ekkor születtek. A magyarországi kép ezek előzményeként fogható fel: itt még csak kibontakozóban volt finom nőalakjainak az a gráciája, amelynek felfokozottabb, idealizáltabb formája a századfordulón abszolút fókuszpontja lett dekoratív festészetének. 1898 körül monotípiákkal is elkezdett kísérletezni. Ekkor tíz darabot küldött a Singer és Wolfner kiadóhoz, megbízva őket azok értékesítésével.<sup>34</sup> Kettő került a Szépművészeti Múzeumhoz.<sup>35</sup> Húsz évvel később a Georges Petit Galéria száz monotípiájából rendezett kiállítást.<sup>36</sup> Ragyogó századvégi festészete, kedvenc témái, a vízparton időző, meleg, élénk színekben megfestett gyönyörű női, finoman omló drapériái, a lány esti félhomály, a „dolce far niente” ma a *Belle Epoque* méltó lenyomatai. Öt évtizednyi Franciaország után tért végleg haza Melbourne-be, ahol idős korára egy új, fiatal festőgeneráció példaképévé lett. 1946-ban, egy évvel a halála előtt retrospektív kiállítást nyitottak neki hazájában, először egy még élő művész számára. A hatvanas években aztán David Thomas művészettörténész, akkor még a Newcastle-ben található Art Gallery igazgatója belekezdett Bunny mintegy háromezer tételt számláló életművének feldolgozásába. Első monográfiája 1970-ben látott napvilágot, az utolsó 2017-ben. Justh Zsigmond *párizsi naplója* 2009-től vált elérhetővé az interneten is az ausztrál kutatók számára sok új, addig ismeretlen adattal szolgálva Bunnyról. Thomas (és kollégáinak) kitartó munkája nagyban hozzájárult Bunny elismertségének növeléséhez. 1988-ban ő lett az első ausztrál festő, akinek egymillió dollár felett kelt el képe.<sup>37</sup> 2013-ban pedig egy üde nyári kép került kalapács alá Sydney-ben. A *Summer Afternoon* 2000-ben hagyta csak el Magyarországot, és egykor egy finom magyar arisztokrata alföldi birtokán készült...<sup>38</sup>

